

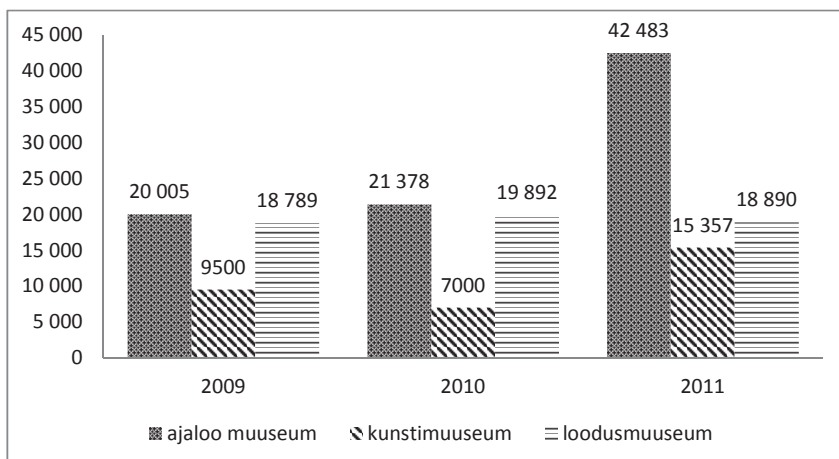
KROONIKA

Tartu Ülikooli ajaloo muuseumi aruanne 2011

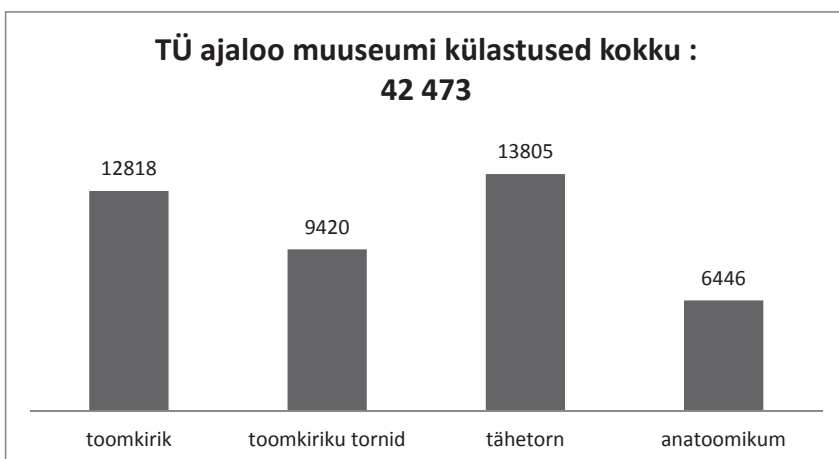
2011. aasta suurim projekt oli Tartu tähetorni ekspositsiooni ettevalmistamine ja muuseumi avamine 27. aprillil 2011.¹ Suurejoonelisele avamisüritusele lisandus kahepäevane rahvusvaheline konverents „Expanding the Universe” (27.–29. aprillil 2011), anti välja Tartu tähetorni ajalugu käsitlev raamat ning aasta lõpus näidati ETV tehtud saadet Tartu tähetornist. Tegevusi toetas ka Archimedese „TeeMe” meetme raames käivitunud projekt „Astronoomia ja teaduslik maailmapilt: videoloengud, vaatlused ja planetaariumitunnid” (koostöös teaduskeskusega Ahhaa, projektijuht Viljar Valder). Tähetornis käis kaheksa kuu jooksul üle 13 000 inimese (arvestamata tasuta külalaste avamispidustuste ajal).

Aktiivselt koostati Toomemäe arenguvisioni nii hoonete kui ka terviku kohta. Selgemaks sai vana anatoomikumi tulevik: koosta-

¹ Pikem ülevaade sellest projektist vt: TÜAK XXXIX (Tartu, 2011), Reet Mägi, „Tartu tähetorn: teaduskeskusest hariduskeskuseks“, lk 243-249.

Graafik 1. Külastuskordi Tartu Ülikooli ajaloo muuseumis, kunstimuuseumis ja loodusmuuseumis aastail 2009-2011.

Graafik 2. Tartu Ülikooli ajaloo muuseumi külastuste statistika hoonete kaupa 2011.

ti hoone üldkontseptsioon; anatoomikum koliti tühjaks ning tehti remondi ettevalmistusi. Alfried Krupp von Bohlen und Halbach Stiftung'ile tehtud rahataotlus lükati paraku tagasi.

Peale Tartu tähetorni 200. aastapäeva rahvusvahelise konverentsi tähistati suurejooneliselt ka ülikooli ajaloo muuseumi 35. sünnipäeva: 5.–6. detsembril 2011 peeti TÜ ajaloo muuseumi aastakonverents, mis oli pühendatud akadeemilisele pärandile. Avaldati mitu

teadustrükist: „TÜ ajaloo küsimusi XXXVIII. Nõukogude teadus – sisult sotsialistlik, vormilt rahvuslik?” ja L. Leppiku „Kalefaktoripojast professoriks”.

Koostati kaks suurt näitust, neist ühe siht oli propageerida teadust ja teise eesmärk tutvustada ülikooli ajalugu: „Kukruse kaunitar ja tema kaasaegsed. Eesti rikkalikem kalmistu muinas- ja keskaja piirilt” (aprill 2011 kuni detsember 2011, kuraatorid Mari Lõhmus, Tõnno Jonuks, Terje Lõbu, Mariann Raisma, kujundajad Liina Unt ja Katre Rohumaa) ja „Moodne tudeng. Oh ajad, oh kombed!” (alates dets 2011, kuraator Terje Lõbu, kujundajad Margot Sakson ja Andres Kull). Koostati üks soomekeelne rändnäitus „Tartu Ülikool läbi sajandite” (T. Lõbu), mida eksponeeriti 3.–25. oktoobrini Helsingi Eesti Majas. Koostati ajaloo muuseumi ekspositsiooni uus plaan. Nii tähetorni ekspositsioon ja raamat kui ka näitus „Kukruse kaunitar ja tema kaasaegsed” olid Eesti muuseumide aastaauhindade kandidaadid. Samuti sai tähetorni raamat Eesti teaduse populariseerimise auhinna võistlusel ergutuspreemia.

Preemiaga käis kaasas õigus kasutada sellist märgist:

RIIKLIKULT TUNNUSTATUD
T E A D U S E
POPULARISEERIJAJ

Püsiekspositsioonis tehti mitu muutust: osaliselt uuendati Morgensterni saali ekspositsiooni (tudengielu, toomkiriku arheoloogia, ülikooli ajaloolise hoonestu maketid, antiikskulptuuride koopiad, uued etiketid); muuseumi kohvikusse rajati töötajate fotogalerii ja pandi välja Tartu Ülikoolile tehtud kingitused; osaliselt vahetati välja teadussaali ekspositsioon, kuna mõned eksponaadid olid viidud tähetorni; uuendati vana anatoomikumi näitust „Vana anatoomikum – Eesti arstiteaduse hääl” (T. Lõbu).

Uue püsinäitusena avati Tartu Ülikooli ajalugu kajastav näitus valges saalis (L. Leppik, kujundus T. Jürna). Muuseumi fuajeesse loodi nn uue museaali vitriin, kus eksponeeritakse uusi või tähtpäevadega seotud museaale; sealsamas on võimalik vaadata Toomemäe ja toomkiriku ajalugu kajastavat slaidiprogrammi (M. Truman).

Nagu tavaks, korraldati teadust populariseerivaid teeõhtuid (kokku kaheksa), ent algatati ka uusi üritusi: Teaduslinn Toomel (hansapäevade ajal, koordineeris U. Paloveer), kohviõhtud korüfeedega, näitustega seotud loengud jms, akadeemilise pärandi päev; need

Foto 1. Näituse „Kukruse kaunitar ja tema kaasaegsed: Eesti rikkalikem kalmistu muinas- ja keskaja piirilt“ üldvaade.

Foto 2. Arheoloogia näitusel said igäüks ise arheoloogi tööd proovida

osutusid väga populaarseteks. Peeti kaks teadusajaloo päeva mini-konverentsi ja väljapanekuga: „Prof. Johann Georg Dragendorff 175” (20. aprillil, koostöös Eesti Akadeemilise Farmaatsia Seltsiga) ja „Rahvaloenduste minevik, olevik ja tulevik” (10. novembril).

Seisuga 01.01.2012 oli muuseumis arvel 70 968 museaali, 2011. aasta juurdekasv 1054 museaali. Ülikooli ajaloo muuseumi kui Eesti kultuuriloolise rahvuskollektsiooni osa finantseeriti Haridus- ja Teadusministeeriumi kaudu, mis võimaldas jätkata kollektsoonide korrastamist ja digiteerimist. TÜ ja Kultuuriministeerium allkirjastasid muuseumide infosüsteemi MUIS kasutamise lepingu. Muudeti TÜ Muuseumide muuseumikogu korralduse eeskirja ning loodi ülikooli kultuurivara andmebaas (M. Jürgenstein). Positiivsena saab esile tuua, et huvi ülikooli kultuurivara vastu on üsna suur (nt ajaloolise mööbli kasutamisest ollakse huvitatud peahoones, sotsiaalteaduskonna uues hoones Lossi 36 jm).

TÜ ajaloo muuseumi külastatavus suurenes tunduvalt: kokku 54 711 inimest (neist 42 473 muuseumikülastust; 2010 oli külastusi 21 378). Võrreldes eelmise aastaga suurenes külastajate hulk 50%, selle tingisid tähetorni avamine, anatoomikumi ühispilet (st ühe piletiga sai vaadata nii muuseumi näitust kui ka arstiteaduslikke kollektsoone) ja anatoomikumi hea turundus ning huvitavad üritused. Samuti suurenes omatulu: renditulule lisandusid toetused. TÜ ajaloo muuseum sai peale Tartu Ülikooli toetust Tartu Linnavalitsuselt, Eesti Kultuurkapitalilt, Tartu Kultuurkapitalilt, Hasartmängumaksu Nõukogult, SA Archimedeselt ning Haridus- ja Teadusministeeriumilt. Muuseumi tegevust toetasid oma toodetega ka mõned firmad.

2011. aastal korraldati muuseumis 133 üritust, kus osales 12 238 inimest:

- 31 konverentsi ja seminari,
- 34 vastuvõttu (muu hulgas juubelite tähistus ja konverentside pidulik lõpetamine);
- 32 kontserti,
- 19 abielu sõlmimise tseremooniat,
- 17 aktust.

Kokku käis muuseumis 54 711 inimest.

Personali hulgas tehti muudatusi: loodi osakonnad (kogude osakond, näituste ja ürituste osakond ning tähetorn), täpsustati vastutus- alasad, võeti tööle uusi spetsialiste, kes on muuseumi töö muutnud märksa efektiivsemaks. Haldusasjadega hakkas tegelema kinnisvaraosakond.

Paraku oli ka tagasilööke: mitu koostatud projekti ei saanud toetust, peale eespool mainitud vana anatoomikumi projekti ei saanud toetust TÜ ajaloo muuseumi veeudusüsteemi ja arhiivkogu hoiutingimuste parandamise projektitaotlus (nn keskinfra taotlus), meetme „Kõrgkoolide ning teadus- ja arendusasutuste õppe- ja töökeskond” alameetme „Ülikoolide ning teadus- ja arendusasutuste juurdepääsetavuse suurendamine ja tuleohutusnõuetega kooskõlla viimine” projekt „Õppehoone Lossi 25 juurdepääsetavuse suurendamine” ning Eesti Teadusfondile esitatud grandiprojektid „Tartu ülikool Eesti vaimse eliidi kujundajana 1802–1949 (Tartu University as a developer of the Estonian intellectual elite in 1802–1949)” ja koostöös kunstiajaloo õppetooliga „Valgustusajastu ülikool ja Tartu linnaruum (1799–1828). Perifeeriast metropoliks (The University of Enlightenment and a new Image of the City. From the Periphery to the Metropolis)”.

Koostöös Kesk-Euroopa ülikooliga ja Euroopa Teadusuuringute Nõukogu grandi toel jätkus Eesti haritud eliidi uurimine Euroopa väikerahvaste haritlaseeliidi kontekstis (projekti juhib Victor Karady Kesk-Euroopa ülikoolis Budapestis). Projekti raames kaitsti Viljandi kultuuriakadeemia infoteaduste osakonnas lõputöö „Agronoomide kutsekoda ja selle liikmeskond Eesti Vabariigis 1930. aastatel“ (Eerika Reiss). Projekti andmetötlusega on seotud doktorant Toomas Hiio.

Sihtfinantseeritava teadusteema SF 0180040s08 „Ideede ja teooriate retseptioon” üks põhitäitja on L. Leppik (projekti juht Pärtel Piirimäe), selle teema raames toetati osaliselt ka trükise „Tartu Ülikooli ajaloo küsimusi XXXIX” väljaandmist. Janet Laidla on projekti „Vesimärgid ja paberi ajalugu varauusaegses Eestis” (ETF8205) põhitäitja.